

Április 11: a költészet napja

POÉTÁK! BOLONDOK!

**- Lehet-e költészet nélkül élni? - kérdezték Jean Cocteau-tól.
- Hogyne - mondta. - Költészet nélkül lehet élni, de minek?...**

Megzenésített verset énekeltek a tévében.

- Aki ezt a verset írta, már réges-régen meghalt - mondtam a fiamnak. Ötéves lehetett akkor, nem tudta még felfogni a halált, de tágra nyílt szemmel figyelt. Magyaráztam, milyen csodálatos, hogy valaki kétezer éve halott, már régen elporladt, ám amit leírt, ma is eljátszhatja, felolvashatja, elénekelheti valaki.

- Apa, amit én leírok és meghalok, azt is?
- Azt is, fiam.

Mennyi költő hagyott el bennünket Illyéstől Weöresig. Az utolsó táltos, Nagy László, talán már Kondor Bélával borozik a túlsó parton. Kondorral, aki nemcsak festő és grafikus volt, hanem költő is. Nemcsak azért, mert verseket írt, hanem azért, mert költői látomásokat festett.

Hosszú az árnyak sora, hiszen element Kassák Lajos, az örök avantgárd s immár biztos, nem korgó gyomorral gyalogol az égi tájakon, ahol nem nikkel szamovár, hanem ufó repül feje fölött.

Poéták! Bolondok! Legyintünk, amíg élnek, s haláluk után vesszük komolyan őket. Pedig itt vannak velünk. Mondatainkban, szavainkban, magyarságunkban Balassitól Nagy Lászlóig s nem hagynak nyugtot.

*„Markomból üsd ki a bicskát,
suhogtass nyírfagallyat,
nehogy az apját megölje,
idomítsd rossz fiadat.
Rágd a számba, hogy nálunk
törvény a hűség, a jóság,
hogy aki a sátrát eladja,
megveszi koporsóját.”*

Nagy László intelmét megírta, bárki elolvashatta. Nem olvasók költői esteken hallhatták Berek Kati méltó tolmácsolásában. De hát melyik hatalom hallgat a költőkre? Micsoda korszakos szerencse, hogy mielőtt végképp elkótyavetyélték volna sátrunk, valami maradt belőle...

Valamelyik nap kezembe vettem József Attila rongyossá olvasott kötetét. Az elején dedikációk. Vagy huszonöt éve íratam alá Vácival és Kassákkal, amikor váratlanul megpillantottam őket egy művelődési központban s hirtelen csak ezt a kötetet tudtam odaadni. A kezükbe nyomott kötet Váci Mihályt szemmel láthatóan meglepte, ám azért aláírta, viszont Kassák Lajos mosolyogva odaírta, hogy „Attilával együtt”. Az olcsó kötet (17 forint volt - ugye milyen hihetetlen) még becsesebb kincsem azóta. De olvasgatom Vácit is, nemcsak „közéleti” verseit.

*„Elmúlnak így az estjeim
nélküled, csillagom.*

*Olyan sötét van nélküled,
- szemem ki sem nyitom.”*

Kellemetlen fráterek ezek a költők. Egyikük, akit ismertem, öngyilkos lett. Nem sokkal halála után, kezdtem utána járni dolgainak. Mindenki igyekezett utamba állni, hogy hagyjuk az egészet. A pártállamnak bőséges készlete volt arra, hogy miért, egészen addig, hogy nem is lett öngyilkos. (Egy pótkocsis teherautó pótkocsija gázolta halálra - kiszámított mozgás szükségeltetett a halálhoz.) Végül nem tudtam a tanulmányt megjelentetni.

*„Az ablak üvegéből
tükröződő napfény
Még melegítve ragyog.*

*Miért deszkázátok be
az ablakot?”*

(Hidasi Károly)

Tudtam, kik deszkázzák az ablakokat, de annak már semmi köze a költészethez. Az már próza. Az igazságot a bolondok és a gyerekek mondják meg, azért mindig szükség lesz a költőkre.

József Attila idén lenne 86 éves. Össze lehet hordani sok-sok emlékezést. Erős volt, gyenge volt, naiv volt, zseni volt... Barátja is lesz számos mostanra. (Hol voltak, amikor verskötetét árulta és kettő fogyott el belőle álló nap?)

*„Mert ha elalszol,
ugrál majd az ágy,
mint a csikó,
hogy a hámat levesse.
S a félelem tűnődik, nem a vágy
a bensődben: szeress-e,
ne szeress-e?
Magadban döntöd el!
Én fájdalom,
hogy nem felelhetek,
ha kérded: él-e?
Mert elfárad bennem a fájdalom,
elalszik, mint a gyermek
s én is véle.”*

A költészet él. József Attila ma is hat. Ugyan kinek nem jut eszébe az Óda, ha kedvesét akarja dícsérni s

ugyan melyikünknek nem villan föl sora a Nagyon fájból, ha boldogtalanul szeret.

A költők száját nem lehet befogni. Nem is érdemes. Eörsi versei kijutottak a börtönből, Faludi sorait megtanulták a foglyok Recskén, Radnóti utolsó verseit kiásták. Emlékszem, mekkora csalódást okozott nekem annak idején, hogy Szabó Lőrinc nem érettségi tétel. Annál inkább olvastuk. Ő - 91 éves lenne az idén - ugyancsak óriási hatással van a mai magyar költőkre is. Kimutatható. A világirodalomban is kevesen írták meg olyan költői erővel a barbárság tehetetlenségét a jóssággal szemben, mint Szabó Lőrinc a Szun Vu-kung lázadásában. Neveltségessé tette, összezúzta.

Néha el kell olvasni a legismertebb költőket is. Hogy ne csak divatos verseit ismerjük - amit a versenyeken indulók szavalnak. Föl kell fedezni őket. Hogy ne csak a Semmiért egészen íróját lássuk Szabó Lőrincben, hanem azt a férfit is, aki elsíratta szeretteit hiúság nélkül.

*„Ami most jön
hosszabb és nehezebb.
Sehol-Soha a neve új hazádnak:
ott vagy. Ott se vagy. Nem vagy:
csak a fáradt
képzelet kapkod
a Semmibe utánad.”*

Kezembe került egy vers, amit egy 82 éves, Franciaországban élő magyar költőtől publikáltak még a pártállam idejében. Felemelő érzés volt, hogy valaki ott a távolban, olyan nyelven, amit jó ha 14 millió ember ért a világban, nem szenilis, hanem bölcs lett.

*„késő bánat, de végre megértem
hogy a dicsőség is csak kárhozát
gyilkolhat aranyért*

*harcolhat hitért
az ember mindig halálaitélt
akár hóhér akár áldozat”*

(Szélpál Árpád)

És a jövőben? Amikor az ember abszolút értelmes lesz. Amikor a rend és értelem aranykora köszönt a Földre, akkor mi szükség lesz a poétákra? Miféle igazságokat mondanak majd bajt hozva fejükre. De hát a költészet nem pusztán igazság, hanem maga a titok. Elemezhetik számítógépek és tudósok. Sajnos, olykor ezt feledik el, akik tanítják az irodalmat. Valaki leír két sort:

*„Tömjénzagú gyász:
siratódal eseng...
Rémlik: leeső patkók zaja cseng.”*

(Szergej Jeszenyin)

az értelem nem is fogta fel, mégis megrezdül bennünk valami...

Nyitrai Péter

csami Gábor

Hírügynökség
jelenti

sek ma nyolcórán pirulás után
e költői beavatkozás nélkül -
tak
ivműködése rimes